

ACC. N:R M. 10321:1-88.

Landskap: Småland

Upptecknat av: N. A. Larsson

Härad: Sunnerbo

Adress: Torarp, Lagan

Socken: Berga

Berättat av:

Uppteckningsår: 1947

Född år 1881 i Torarp.

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

LwF 59.

När den nya tiden kom till
bygden.

(Första gången i H. B. 59).

Laga skifte infördes i
mittet av 1800-talet i de flesta
byarna här i socknen, i Torlag
från 1861-1863. Laga skiftade byar
finnes det numera inte kvar. I
Storlinge, Gungby f.d. socken, hade
man laga skifte först för några
av ätterna Rönner.

De gamla by- och gamla
stämmorna förlorade sin aktualitet
när laga skifte hade genomförts
och de nya kommunallagarna
hade kommit till stånd.

ACC. NR. M10321: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Byrådet hade ju och ha all-
tså så mycket gemensamt att
man alltmellanåt behövde sam-
manträda till bystämman, fastän
under andra former än vad som
skedde under det gamla byala-
gets tid. Här: Sedan hade man
skolorna, d. v. s. ett område av flera
kringliggande byar. Inom detta
skoloråde skulle dess skattskyld-
iga svara för skollokal, rens-
skolhusbyggnad och underhåll, vet-
tillbring, uppmärksamhet, släppta fö-
dan till skolskolläraren och
om jag ej minns fel även svara
för folkskolläraens kostade. Det
gick ändå till omkring 1910 innan
dessa upphörde, då församlingen

ACC. NR. M. 10321:3.

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Blev ett skoldisämbete med skyldig-
het att svara för alla sådana
utgifter. Sedan var det slut på
den stämman: de olika skol-
nämnderna, men en hel del intressan-
ta protokoll härifrån är dock i
bevar. Bland de arkiv prisma av
den tidens skolans historia, men de
har i allmänhet förlorat sin karaktär
för såsom läroplaner. (Ungefär lika
länge som skolan, hade skolans
och för sig fattigvården att arbeta
med och var det blott vid vissa
bestämda fall som fattigvården
var en kommunens gemensam-
ma angelägenhet, såsom när
vågar blev sinnessjuk eller oöfver-
syn, så förskrädderna skulle bli

ACC. N:R M.10321:4.

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

allt för höga för en liten by att
själv vara för dem (här skedd dock
långt tillbaka i tiden). Därom var
de by hade man en gemensam
rättsstämma, var färdssiden lades
till för, när den vid uppböds-
möten möttes av färdstämman.
sen, som sedan tilldelade var och
en av understödsfångarna sin be-
skärda del. Här fanns flera de
också genom honom, men dessa
hade kommit från utlandet!
Således färdstämman. Där
hvar man inom byn (hade de
långt illa till det som visade
att till de fattiga och bystäm-
man gärd stämman beslutade
delo den uppgiften som en

ACC. N:R M.10321:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var och en efter hemmansförlust
skulle utlångas och dels till vilken
av de fattiga som denna vet skul-
de höra. Stämman om fattig-
vården hölls alltså hos Byns
fattigföreståndare och han innehå-
de detta uppdrag under två år
i rad. Här i Torshamn fanns det
ett gemensamt vattenfall, som
1898 gjordes till dehydrationsmäl-
aren Daniel J. Nordström i Stok-
holm, vilken samtidigt förvärf-
de ett litet söderligt vattenfall i mot-
satta riktningen av Skålan och grund-
lade Byfrys, där nu Smålands
Cykelfabrik ligger. Det hölls
flera stämman med byn medan
dessa underhandlingar pågick.

och dessa stämman hålles här
hemma. Byn har en gemensam
väg på omkring 1/4 mil från Vall.
navevägen till Stungotacken och
denne väg har varit orsaken
till många bystämmor här i
Tolag. Öfvernatiska bystämmor
har man här i byn sedan an-
king kung är tillbaka. Ordinarie stäm-
ma hålles i mars månad, då
allmänna väljes. Denne har så
fjärstegen intill nästa ordinarie års-
stämma och leda förhandlingarna
vid stämman, som i regel hål-
les i hems hem, samt bjuda på
kaffe, det senare frivilligt men här
har man inte, åtminstone inte
vid årstämman. Den 13 mars hålles

7
denna stämman här, då Fritz
Sjögård ledde förhandlingarna
i egenskap av vårdman och till
hans efterträdare valdes Anders
Ljung. Så länge man behandlade sina
sagor till mejeri: Lagan och
thoris på Jorden. På emellan och
Lagan behandlade man på en fri
stämman. Utvald om elektrisk belys-
ning och kraft, telefon, lysanfall,
batterier, torrnass, däckningsfrihet,
kanemateriärförändringar m. m. Utvald
här på en fri stämman här, då man
även efter behandlade frikonmande
frågor av kollektivt beskafterhet.
I slutet, Dörja och frikon-
mande på stämman förvald: samt
med Valborgssegill om för en belys-

St. Byskyrka, Nra parken, Jorlönens
Traditioner med byskänken, Mikassa:
en by: Södra Ljunga parken:
Svaneby, Motalas parken: Kalle-
by, Rydaholms parken, och Pro-
lydus även: flera andra byar.
Sedan med sin 50 å. tillbakalagda
Jönas Tolags skifteshandlingar,
och bykarta här på gårdar, ävenså
skogsskifteshandlingar, och karta över
Skattegårdar skog. De gamla skiftes-
tehandlingarna och kartorna voro illa
medfärdiga, men lagna skiftes genom-
gåddes på 1860 Talet. Också Bygghäns
Bygghuset, färdighuset m.m. Färdig-
vägen Männen gav ej. Endast de
sista främst på gav dess under
den tid för en färdighuset 1891-1892.

Andelsföreningar finnas, men de ha
ej ersatts det gamla byalaget.
En Förening är planerad, den elektriska
organisationen tillkom 1917. Kalas-
rotten var i den gamla tiden lihty-
digt med roten. Efter byns misslyk-
shing blev det vid flerafällen
och hela byn samlades till en
större Kalas, exempelvis begravning.
Närman några byar 3 a 8 olika Kalas-
lag. Andra till även före världskriget
1914 kunde det hända, att man
samlade hela byn till en äldre ge-
noms begravning och detta hände även
1915 och 1929.

Felstämplat bekräftar en revor-
tutionär omförförvandling på olika om-
råden. Det är med goda resultat bekräftar.

Är det tiden etc. äro närmast
därpå började man allmänhet med
införandet av jordbruksförbättringar.
Den 16 juni 1895 öppnades Skåne-
Smältlands järnväg för allmän tra-
fik. Järnvägen hade härigenom
kommit i direkt förbindelse med
det betydande svenska järnba-
nenätet. Härigenom underlättades
i hög grad befärdningen av
nödvändiga godningssämen, jor-
dbruksmask och andra förnödenhe-
ter för jordbrukets behov. Genom
järnvägen hade ett par årtionden
tidigare genomfört ett större på-
ringsföretag och sänkning av
Skåne och uppställning av de be-
tydande viktiga ång- och maskins

M. 10321:41

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

ödspråk och samlingen härav
kan inte bestämmas. Jag ska gå
ett tagovete, om jag får det eller
det" var ett uttryck som man
kunde få från ännu i mitten
av 1890-talet. Samlingen är näml.
en brygga med ett upphöjda med
slutet av 1800-talet. Fullt var jag
har mig bekant var det på 1860-
talet som Johan på Västgötsholm
("Wittlock") öppnade den första han-
delboden vid Rindögskälet!
Lagan. Sedan Tillhorn Jönssons
affär i Rästorp i slutet på 1860-
talet eller i början av 1870-talet. Den
nya affär följdes fortfarande kvar

och omfjämdades i fjör från spe-
ciell livnereaffär till allmän handel.
Den första handelsboden medför-
de väl inte så väsentliga föränd-
ringar i befolkningens levnadsva-
ror. Man må märka, att det
i allmänhet var uti om pengar
för 80 år tillbaka och nämligen, de
handelsvaror som man fört var
ut om man vil att inhöpa genom
de från städerna hemvändande
färdkarlarna och av de kring-
vandrande gärdjarhandlarna
sträkte man sig säkerligen
inte långt. En julhandel kunde
då omfatta blott julfisk (gräse).

lius kaffe och socker, smör, vassilj
 och kryddor - detta var allt. Fullgj-
 en stöpa man gjals i hemmet,
 en bringvandrande gärdstads-hand-
 lare fick man stöpa jullock m. m.
 och vassiljknallar. Till handskills
 julhasior, julgubbar, jansfem gå i vin-
 gen, julapylsta och andra bakverk.
 Den stilen till barnen. En del
 myg varos kompis så pråvning,
 om i handlar i de första butikerna,
 men vägar större omsättning av
 dem blev det inte. Där i hall i
 boden i då, sa Johan i Vägarholm,
 när han öppnade butiken. Detta
 ord står fick man för höra av de gamla

M. 10321:44.

Förändringar i det norra byggnadsområdet i Västerås på 1700-talet. Många av byggnaderna i gästarna ersattes då med granitsten. I mitten av 1800-talet uppfördes de nya församlingsskyddarna och en del av den norra delen i dag. I Torpen och backstugorna bibehållas byggnaderna från 1800-talet och på 1900-talet. Av de många små byggnaderna på Lantmästarens gård finns det numera blott en enda kvar, nämligen Frönsstugan på Prästens soldatstråk, vilken som giva överlämnats till

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

M. 10321: 45.

45

Beige (hembegge) färgning. På 1800.
tallet senare blev uppförda mer
en våning byggnader, med eller utan
fontespis, och med dubbla rum.
Kädet var vanligast på mitten,
men somliga hade sal: mitten
och Kädet: köket. Byggnaderna
var fortfarande uppförda med
liggande timmer. Sedan den tiden
har många olika byggnadstyper
uppförts fram till 1900-talet. Då
färdigställdes även för moderna
tät. Man byggde rummen med
plank till väggar, cementgjuten
grund och tegel, stenist, glas eller
papp till tak. Rinda till mitten

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:46.

46

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkvetenskap
vid Lunds universitet

Om 1800-talet använde man sig
av sandsten av Torv till baden på
mångårets byggnaderna och de nya
främsvinningsbyggnaderna. Täcktes även
med detta material, som sedan se-
sattes med en hufvudsaklig tegel från
Nöbbelss, 20 eller annars tegelbruk
i södra Åsins härad. Under senare
delen av 1800-talet kom främsvinnings-
sten användes på maskin, till
användning för takläggning, men
dessa tak var eldfärliga och
mindre hållbara, varför de i de
flesta fallen ha ersatts med
tegel eller annat hållbart och
eldsäkert material. "Ett länge

1) Spinnak och spinakallidene har i en del fall följande för-
siden.

M. 10321:47

47

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

de gamla stugorna. Innes till rum-
de man inte springa. Röd färg. Stig-
gar. By de vore i allmänhet gjorda
omlådade. Har setts en och annan
byggstuga rödfärgad, men detta
skiljer sig från bygget hos den
allmänna regeln i detta fall. De
tälst av de gamla Fudvånings-
byggnaderna från mitten av 1800-ta-
let blevo snickat rödfärgade och
en del fick även vitmålad rum-
mur. Dessa byggnader, såväl som
de sedemera uppförda småvånings-
husen, gjorde sig bra i landskapet
och man förvärlar sig inte översat-
ta inspirerade jäfatsamman till

M. 10321:48.

48

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Smålands-sången att bejunga
den på sätt som skets. Fjärde
och fjärde, som också i allmänhet
omålade i den gamla tiden, men
de målades vid tiden för rödfärgen.
gen av byggnaderna, i vissa fall
omålades inte mera än fjärde och
fjärde. Esseterna till ombyggnad
av bestånden i mitten av 1800-talet
voro flera. Samhället var då i
allmänhet stora och man behö-
de utrymme även för det gamla un-
dantagsfolket. I övre stämningen in-
rättades bl.a. bod, slöjdborn, på-
desmagasin och färdingsrum för
olika slags behov. Under fjärde

M. 10321:49.

Kölen år 1800. Tåles var det fattigbarn
det fanns då en del fjärbarn som
opererade om mätterna här på trak-
ten. Men vägrade då inte ha sin
sitt sitt i en särskild visthus-
bad. I frukten för att bli va best.
Men. Men hade man magasin
i ädelvåningen. Så kunde man
känna sig trygg för våldsgäst-
gen. Det betydde dock om att fjä-
var medfödd släp och plåstade
in genom fönstret på baksidan till
magasinet samt Toys där för sig
av sidan under det husets inväna-
re. De gamla byggnaderna
i denna våning var försedda med

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:50.

50

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

inmörsk av väldig konstruktion
och de stora öppna spisarna. Dessa
smittes på 1880. Tåles med tegelka-
melugna eller röspisarna. Förvaring
med drag länade också mycket
öfrigt av inska. De gamla järn-
kukarna borttogas på 1880. Tåles och
i stället insattes inmanföresten då
eller kanske något tidigare.
Under senare delen av 1800. Tåles blev
tidandarna en annan. Man behöv-
de inte längre vara rädd för mäs-
tiga påhållningar och vinbott
i vinstubben och magasin. De
nu uppförda beringshusen gjordes
med järnkärl i en väning med

M. 10321:51.

57

Ämbetsrum och de tillgodorägor
på ett bättre sätt med trassels-
var. Järbydning av väggar och
tak, bättre elldäcks o.s.v. På 1890.
talets början inrättades de
frista hushållsrum. Köken här
och efter några års förlopp hade
deras reform genomförs: var-
ken. Vid Halmstads villa 1910
uppfördes, inrättades där värmel-
ning, bithall i Berga kommun
alldomsrum. Också som upp-
gjordes 1913. Sedan början av 1930-talet
var det många gårdar, som vid
ombyggnad sattes in värmel-
ning och ha de rivits ut de gamla

Arkiv
Institutionen för teknisk
historia vid Lunds universitet

Spisningen och såväl den med den moderna värdnadsordningen. Vägen 1916 var såg kraftstation färdig och allt efter hand har den största delen av socknen sedan dess fått elektrisk kraft och belysning an-
tingen härifrån eller från Skogfors eller Andstafsfor. Bjättegårds socken.
Egnahemsböcker gjorde sitt intåg här i början av 1900-talet. Torparna förköpte då sin innehavda jord och för att kunna betala den upp-
tog de egnahemslån. I sin små-
bruk och mindre hemmansdelar
kunde man nu förvidera genom
upptagandet av egnahemslån.

Någon större industri fanns det
inte här innan. Länslunds (J. H.
Jönks) skedehus hade gått ut
sin fabrik här. Värld den smärre
den som fanns fanns. Den var på
verken. Både skederna i smyg-
na hem. Medan skedmästaren var
På sked hade en bostad
i Drängstugan till sked påter,
som också tillhörde skedverket
ägare.

Den gamla möbleringen
i gårdens ryggstuga här
till en alltså för länge sedan för-
svunnen tid. Det var annars min-
ne från den tiden. Den dock bevarad

Följande är de fräktiga ekhrist-
na, byråskäpar, ~~gälvare~~ ~~stygghästar~~ och stä-
mar och ständsöringar, som man
har och var för sig. (Det antas
när de alltid antyckits hand-
la framme och säga vad
som behöves, ut för bygderna och
är rensat från de gamla fören-
ingerna. På 1800-talet blev möblering
i hemmet åtgärdligt förändrad.
Historien sattes in i andra eller
degraderades till förvaring av mjöl
m.m. I stället för byråskäpar
insatte man skiffioner eller
byråer, som förklarats av någon
skicklig snickare i orten. En hantverkare

M. 10321:55.

55

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
Svea och Lands Universitet

Plömma intåg det kasserade gamla
gulduret på plats. I stället för de
s. k. såtarna insattes nödragsref.
för av trå. Ståndsångarna utbytt.
Det mest de kända nödragsångarna.
Slag- eller vingborden ha-
de sin plats framme vid gavel-
fönstret. Också förkommande be-
hövande detta bords båda vingar
hvis upp, då man fick ett
stort bord av de stannarna.
Sådana var av trå med fyrtio-
tjugan sittar. Osmåladt tapet
på väggspärr. Skade man
de förmågan hemmen redan i
början av 1700-talet. Också renovering

M.10321:56.

56

av mangfaldsbegagnaden till Johannes.
hus gjord i Vittoriet staden i fjor.
Jamen man kunde se på väggen en
lager av måladt tapet, som av
sakkunnigens angavs härrörande
från tiden omkring 1720. Det var
nog på 1860-1870-talen som fabriks-
tapeterna stogs igenom här och
från den tiden har man också i
de flesta hemmen haft gardiner
på fönstren. Kåskopis hade man
i de på 1800-talet uppförda beringar.
Husen och i början av 1870-talet in-
sattes, såsom fönst mårnats, de för-
sta kåskopiserna. Stora smygad
tillkommo kanske lite senare. Det

M. 10321:57

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

var separaten, smörkarna, mangel,
symaskin m. m. 1) Balmattor för-
gade man att använda på 1890-talet.
Det var. Trasmattor man då varde
i hemmet. Fram på 1900-talet
och alldeles särskilt efter det stora
världskriget 1914-1918 blev det på
modet att ha möbelhandlaren
inköpa behovet av nya möbler,
när man skulle bo, och det hänt
även, att man passerade sina
gamla möbler, åtminstone i fin-
rummet, och i stället insatte nya
och moderna möbler där. Numera
finnes ha två möbelfaffärer, en
i Lagan och en i Råby och, utifrån
7) Både de tidigare inköpta och av en del personer.

M. 10321:58.

58

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

vad man kan följa, ha be-
gär upptaget med arbete för att be-
vara möbels till sinna skunder.
Bristmålsfrekvensen har under
de senare åren varit stor och för
vare hem som bildas fördras det
uppsättning av möbler. Den
nya tiden har givits medför
nya seder i fråga om mat och
dryck. Den gamla tidens mat-
ordning är för länge sedan av-
lagd och man kan säga att
den höjde 1800. Taler till, medan
ännu den gamla folkskall-
ningen var hos och hemslöjden
jaktvarande bedrevs i varje gård.

M. 10321:59

Släktstjörans uppgående och om-
läggningen av jordbrukets skötsel
gick sina konsekvenser även på
detta område. Kalasen följde inte
allt de gamla traditionerna. Skis-
tiderna under de båda världskri-
gen ha mestadels varit inga andra
kalas än de rent nödvändi-
ga. Bjudningar förekomma väl o-
ch ställen, men är det då blott
kaffecy, inom släkt och vänner.
Under hela denna period
ha nästan alla bjudningar till
middag vid bröllop, begravningar
och andra familjelagade ställen
på pensionat^{er}, varvid man fått

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:60.

60

Tilldelning av omgångliga varor för
detta ändamål, men vilka det inte
varit möjligt att anskaffa om ha-
saset hade skulle sigt rum i hem-
met. En jämförelse med den
det förhåll sig vid ett stort ha-
las i den gamla tiden på 1800-ta-
let helt enkelt inte, en förändring
göra att allt för stora.

Vägarna ha under de sena-
re decennierna undergått en radikal
förändring till det bättre. De fram-
me inte jämföras med huvudarna
de vara för motortrafikens genom-
brätt och de allmänna vägarne
underhåll överlägits av vägvesen.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsför-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:61.

senare av staten. Efter första världskriget kom motortrafiken i gång på allvar och ändringar var det som Toyota kört och inhämta bil eller motorcykel. Ja, det såg nästan ut som om de nya fordonen skulle ha banat sig väg till de flesta hemmen här, men på kom det andra världskriget, som satte stopp för de privata bilarna och så blev det ett långvarigt bakslag för alla dem som hade sina motorfordon parkerade inne i garaget. Där hade gungasen kunde dock gatastrafiken hjälpsamt hållas i gång även under kriget.

61
Institutionen för folkvetenskap
vid Lunds universitet

M. 10321:62.

62

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

svåra år. Strömtrafiken är emellertid
ett av ovärderligt värde för vårt folk,
enkanneheten de som bo nära av-
lägset från de andra kommuner.
Nationerna. När kördatorna för en-
gel skola resa till kyrkan, anten-
gen om det är i lik-progression d.
de för bevisandet av gudstjänsten,
använda de sig av automobil eller
buss och få sitta vackert och
bekvämt under resan. På samma
sätt reser man numera till kyr-
kan även från andra delar av förs-
amlingen. Man undgår att sitta
och frysa om vintern och vid fram-
komsten har man inte hästen att

M. 10321 '63.

63

Orsaka försorg om. Efter förra världskriget började man också att tillverka bilvagnar. Till arbetsvagnar för en eller enbart. Bilvagnen går lättare än den vanliga arbetsvagnen och man kan även lasta större last på en med de stora gummityglar försedd vagn.

Under den gamla tiden var det inte mera än en och annan gång om året, t. ex. vid skattefria och någon julbidning, som man kör i berga anordnade dans för ungdomen. Men sedan industrin 1913 gjord sitt intåg var det först

M. 10321:64

juniorpersoner, som anordnade dans
i Lagan, och sedan tillkommo
Lagan Främs an S. O. B. T. lokal i
Lagan, som äges av en byggnads-
förening, och Republiken festspe-
lhalles i Lagan. På båda stäl-
len anordnas dans, på Republiken
och blott under sommartiden
och under de flesta lörd- och son-
dagskvällen. I ordenshuset har
man också biograf och där sam-
las också mycket ungdom till
dess föreställningar. En idrotts-
förening vid namn Rög Jön-
mo också och på dess bana
har spelat flera matcher och en

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:65

65

under sommartiden. En präktig is.
Bockeybanan begärade herrarna Bild.
stånd i Skypas sina arbetare med
till julen. Under hela säsongen
var den flitigt använd och äro
långvariga besök i januari och
februari månad. Kom väl till
pass för örnarna och små.
cherna på isbanan. Inom en
gångeslides ha på senare tiden
de fjäringarna skett, att man
inte längre förtur i vissa fall, man
gis med varandra på grund av
att man bor i samma gata.
bor i samma by. Tekniska
vid Gylfabriken såväl som andra
76i bland jordbrukarna.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsstudier
ring vid Lunds universitet

M. 10321:66.

66

Arbetar såsom vägarbetare, byggare
småhus o.d. En arbetar sina lag för
sig själva. Fråga om att hålla
tidning ha åtskilliga förändringar
äro men sedan dessa kommit till
oss till praktiskt taget varken
hem. Till en början höll man sig
fjärrhålls med en huvudsats-tidning
men snart ville man även följa
med utspresen. Stämman håller
man sig med radio, daglig och
huvudsats-tidning, flera facktidning-
ar och så utestidningarna. Både
läser man i allmänhet inte så
mycket på landsbygden. En del
har dock va. läser gärna igenom alla

COLLINSARKIVET
Institutionen för folkvetenskap
och landsvetenskap

de mynstkomma bärkena i folkbilden.
 Tehet och på köper. Han bärken för
 resten på långt hans kassa det
 medgiver. de gamla löste inte
 mynhet, men på var de på myn-
 het stegare till att batten var
 de hade löst. Vid stöckvedtra-
 pans sken kunde dessa förgin-
 gne berättas saga och om hur
 de fordon varit samt var de
 spåra hade upplevat. Allt detta
 ifråga om saga, troll och halldom.
 Spåren och meratiska förtel-
 ser hade till diktens ändade, men
 det var i alla fall för den gamla
 tiden utmärkande drag. Allt

M.10321:68

68

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

fördel av folkskolorna. Berättades ju
vi så, att föräldrarna berättade
var de visste härom i generation
efter generation. Detta berättande
hade nog sitt stora värde och
tyck vi de gjorda uppteckningarna
~~stämde~~ Ma vi nu en god
fortäring, som leder sina anor
ganska långt tillbaka i tiden.

Folkskoleväsendet har undergått
många förändringar och förbättringar.
Sedan skolan infördes här-
städes för snart hundra år tillbaka
(det skedde 1848, vill jag minnas)
länge var det ambulansskolor
med halvtidsundervisning.

Skulle äro alla skolorna fasta
 och helldagsfria. Styr folksko-
 lan är en Bi-Typen med Fierne
 småskolor, en i Styr och en i Torshög.
 Överlärae finnes sedan några år
 tillbaka och han har sin plats
 vid Buddags skola, där äro små
 skola finnes. Vidare ha vi folk-
 och småskola i Tralleslöf, folk-
 och Fierne småskolor i Klöda
 samt folkskola i Ringelstid.
 Vid Styr folkskola Bjärnstj
 Marström Fierne Skoleström och
 folkskollärae Anders Ryd. Vid
 realskolan i Gjuringby ha män-
 ga bergabor tagit realskoleexamen.

M. 10321:70

70
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Många ha genomgått gymnasiet
och därefter studerat vidare vid
universitetet. I fjor var det en be-
so, som promoverades till fil. doktor
vid Lunds universitet. Folkskol-
läraexamen är det även en del
personer härifrån som ha tagit.
En del ungdomar ha genomgått
kurser vid Brinslöv eller Väma-
ns folkskolor, vid Brinslöv,
Måhadsjö eller Hina Tegestads
Lantmannaskola.

Förändringarna av de kyrkeli-
ga värdena äro ganska påtagli-
ga. Med undantag av en del möjs-
tillsällningar och festsamlingar m.m.

M. 10321:7/.

78

hållas vilodagen förfärande i helgd
och i det avseendet kan man knapp-
kast säga, att någon förändring
äro rum. Men Endogänsthesien
äro nu för tiden förtaliga mot vad
för var vanligt. Under senare de-
ken av 1800-talet var det framstien-
de och högt beärade präster här.
På 1890-talet hade vi en för hushålls-
fogar kunnig prästman här och
det var för helt naturligt, att
man vände Myrham pyggen, när
han uppträdde där. Bland kan
man säga, att Myrham beten
i stofs beten inte var beten äro
under 1800-talet ista är. Även de

COLLIGVARKIVET
Institution för folkhälso-
vetenskap och folkhälsovetenskap

M. 10321:72

72

Fridlyshliga gick på den tiden gån-
na i Nydalen. Världserörelsen
spelar på vidtag ingen roll.
Blas av prästerna förstod den
Fridlyshliga församlingens grupp
bildades på år 1880. Tals och
den fria andliga verksamheten
tillkom i början av 1860-talet.

Sedan år 1980 är det missionsfö-
samlingar inom Berga, Östergårds
och Dörrgårds kyrkliga organisa-
tion. Berga kyrkans församlingstills-
am har egen predikant anställd.
Husföreläsningen hålls fortfarande i
kyrkan och de församlingens
av männen, men kvinnorna och

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsfors-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:73

73

ungdomen lyser med sin framvä-
sknad var det på 1800-talet, då det
alltid blev fullt hus av yngre
söner som äldre och då gällde
det för ungdomen att ha fast
ordning i dess förman, så att
man stod sig vid förhöret.
~~De stora~~ I gengäld fick man
vara med på "läsarmöten".
De stora barnbarnen i Kyöhan
och Kyöhalagringen av barnfäde-
skap är nu ett minne blott,
även så det därmed sammanhän-
gande palaset. Bröllop firas av
en del och ibland äga Kyöbröllop
rum. Till julen fick Berga Kyöha

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkvetenskap
Rådgivning vid Lunds universitet

M. 10321:74

74

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivs-
forskning vid Lunds universitet

en brudkrona & gäva av socknens
lotta och den bara för första
gången trehundraåriga. Då
kommer mäst. Anne Linde i Ryda.
Hon sammanviges med friken
Tingrid Ryde, datter till folksholl-
are Anders Ryde i Lagan och
hans maka. Begravningsmün-
ga är inte länge kombinerade
med de stora kalasen i dagarna.
De jorästeringen är vintertiden
utan i Ryden eller om det är fr-
kyrklig jorästering i dess kalas
eller ute på kyrkogården. Den
bandas och vigset sker frkyrk-
ligt, men vigseln måste ju då först

M.10321:75

75

förättas inför borgmästaren eller
landspishövden. Det nämnde deltag-
na de olika sederna beträffande
familjehägnaderna förda ju sitt
särskilda Kapitel. Väckelserörelsen
och utan Trivel spelat sin roll
bland befolkningen här. Rökare,
som varit fullständigt slagslämpta,
och kemfallna åt spritmiss-
bruk, drogas med i denna rörelse
och blev förvandlade till fromma
och redliga samhällsmedlemmar,
som härför ådagalade en vandel
i beder och fruktbarhet. Den-
na förändring förhållde ringa and-
ra reformer och åtgärdsåtgärder.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lund universitet

M. 10321:76.

76.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Radion har numera en stor betydelse för den religiösa andakten, emellertid går en så gott som väntad hem. Med densamma har införts, att den konkurreras med öfr. allmänna gudstjänster i våra kyrkor om påsöndagarna. Ingen vill dock undvika denna förmån att få lyssna till gudstjänsten lika bra hemma, som ej bättre än i kyrkan, när man är hemma på påsöndagen, och får utöva på alla åttio, gamla och avsevärdiga personer. För den är radiogudstjänsterna en oönskade förmån. Morgonandakterna i radio

är och mycket smyckad. För varje
morgen får man ha en kort
och kortis predikan och då förmår
man man inte att ha högtalaren
på.

Om höghonjuktens på 1850- och
1870-talen finnes här ingen Tradition.
I slutet av 1860-talet var det svårt
är och nöd, särskild 1868. Som
de gamla talade om på som i hög
glad fruktansvärt. Bättre sköda
blev det sedan på 1870-talet men
att det även blev höghonjuktens
har jag inte hört berättas. Om
de de båda världskrigen med sina
ransonerings på så god som

M.10321:78

78

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivs-
forskning vid Lunds universitet

alla konsumtionsvaror blev ju
i följd påverade levnadsstandardens
sänkt. Det mesta av importvaror,
om julkonsumtionen och den lilla
födelseringen av vad som fanns
räckte inte långt. Själva julen
uppländas till utöppning un-
der flera år i rad. Till kaffe-
konsumtionen använde kaffebränslen
vissa, men annars inhöpte man
kaffesurrogat av olika sammans-
ättning, sk. och bakiller, kaffin-
genitaler m. m. Dingen vidgades fanns
det inte fanns fortfarande i handeln
och syftningarna bytte med sin
frånvaro. Slöjkonsumtionen under

M. 10321: 79

79

dessas många och långa år
har emellertid medfört att mera
pengar kommit i omlopp än
under normala förhållanden.
Det har varit mycket arbete
jämte med de dagliga gäro-
målen rent kristidsbeträdd
arbeten såsom nedläggning i
skogar och arbete med uppbyg-
gning av bränntorv i Torvmo-
sättra. Där har arbetsförmå-
gan varit mycket god och arbe-
tarna ha haft hög betalning
för sitt arbete. Detta förhållande
har i sin tur återverkat på
arbetsförhållandena vid jordbruket.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Jordbrukarna ha nämligen inte
kunnat betala samma höga
pris för arbetet som massen.
Därför gjort och följden där-
av ha blivit den, att de befint-
liga arbetarna ha varit nöjda
att landbrukets och fagis an-
ställning i Torvmassen, medan
landbrukarna ha fått blanda sig
samma bäst de kunnat med
ingen eller den lilla arbetshjälp
som stått dem till buds. De
landbrukare kunde föra väldo-
briget som hade en större gård
med egen arbetskraft och full
uppsättning av levande och

M. 10321:81.

81

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Ärta inventare kunde förbjäna
båa pengar under denna höj-
konjunktur. Till påstående från
vägstation som en gång en
station från Göteborg på att
köpa upp slaktbjör. En hem-
mansägare i 8 mätte upp och
leverade sidana björ. Ias du fler
sidana björ, så gick hem efter den
uppmärksade slaktbjör. Dess
en fråga gjordes på att då upp-
räknade slaktbjör 2.000 kr. Till ho-
nom för de leverade slaktbjör.
En gammal gossing och vad
det var mer.
- Men så då bra i va bonne, så

hemmansägaren och skattade,
 medan han räknade och red-
 lade pengarna i sin plånbok.
 Två år hava nu förflytt sedan
 kriget tog slut, men någon
 arbetslöshet har för denna gång
 ännu inte blivit följden av fred-
 slutet. Alla klaga på att de in-
 te kunna få den arbetshjälp
 de behöva och äro öfvertygade
 att skönjas någon ljusning
 på detta område. Själv till den
 stundande sommaren komma
 enligt vad man nu kan förstå
 sina skattor av det arbetande fol-
 ket att klaga sig på försummarna.

FOLKLIVSARKIVET
 Institutionen för folklivsforsk-
 ning vid Lunds universitet

och någon hjälp åt vår modern.
 ring & från det hållet inte ett
 förvänta. Det finns dock personer
 även nu, som inte betänna med
 de under handen varande förhållan-
 dens. "Då är bra nu då är bra för-
 då ble då vi bra för" nu. Det
 en borde som sade mest en
 glädje i tiden. När världskriget
 började 1939 och kvinnor in-
 ledde till verksamhetsgöring.

FOLKLIVSARKIVET
 Institutionen för folklivsforsk-
 ning vid Lunds universitet

Det ekonomiska svårigheter som
 följde världskriget medförde ka-
 de till följt, att pengarna i
 många fall försvann hastigt
 av de ekonomiska. Många personer

placerade sina pengar i de stora
bankerna med dåligt resultat. My-
cket pengar offerades på den värd-
ska valutian, särskilt tyska mark
som snart blev värdelösa. Samma
väg gick det också med Rengei-
kappan m. fl. andra aktier och
förlägg. Förläggarna kommo i mark-
naden och många förläggare pla-
cerade då sina pengar i ett sådant
aktier. Snart blev de omöjliga och
då var det till att byta ut förlägg
mot ett förläggare och byrån m.
m. Och när det nya världskriget
kom, hade man i bästa fall en
gammal värdepappersbil och och

Var den upplagad och såld
redan före den tiden. De som hade
gångbara bilar vid stoppet den
18 maj 1940 (ha fått vitkänna
en stor förlust, därför att de
inte fått använda dem under al-
la de gångna åren.

Det skedde en förra världskri-
get många godbiten upp i ovan-
ligt höga priser. Många gamla
lambur har avgrädat då sina
hemman till topppriser och kre-
slar, gräda och andra inventarer blev
även högt betalda. De som då började
med skuldsättning på privat fa-
singhet som beaktas var inte

att lyftönska. När det stora pris-
 fallet kom fingo en del av dem
 gå i likvidation, medan andra
 antogs vara på sina lantbruk
 och försöka så gott sig gör för
 att rädda de stora skulderna.
 De ha nu fått viss kompensa-
 tion för de stora förlusterna såväl
 beträffande själva jordbruket som
 beaktat inventarierna, men
 föra från skulder och väcka ha
 de flesta bland dem och ännu
 inte blivit.

FOLKLIVSARKIVET
 Institutionen för folklivsforsk-
 ning vid Lunds universitet

jordbruksspekulationerna, så-
 skilt i skogsgrändar, kommit
 i full gång under förra världskriget.

Man ansåg det förmanligt att
på detta sätt placera sitt be-
bol, som därtill ansågs för att
vara säkert. By så för statsbe-
ro och inte kunde ha hoppat på
godtur och placerade där en
arrendator. Men är för denna möj-
lighet på grund av lagbestämmel-
se utspädd.

Skogsbeståndet har under de
tre veckor blivit illa dränerat.
För länge nedskrivningarna till
sig inom ramen av gallring och
andra sorters kvalitetskontroll
det väl en, men mycket av
den prima skogen har nu på
grund

M. 10321:88

88

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

av avvecklings skyldighet måste
jättes till sed, vilket är till stor
fri den framtida skogsbushållning
gen. Skuggning och framförning
kan därjämte skiljas höga belopp
samt skogsbushållning into haft
vidare vinster av de stora vedav-
verkningarna.

Således är det mest möjligt
att man, att det snart måste
bliva nödvändigt tiden igen och
att restriktioner och ransonering
snart måste upphöra.

M. 10321: II.

Det var hemmansägaren Pär Johan
Andersson i Tälje som framkom
med detta förslag, men han kom
själv på obestånd, var icke för
själva reformens skull, men på
grund av andra orsaker. Han
och därför att han utlöst större
kostnader i färdtaget än han hade
rätt till. Genom Kårens pänk-
ning och grävning av sidobanans
vägar 677 bekräftar 82 ar och 50 kvadr.
meter odlingsbara jord inom Värnsjö,
Källsjö, Bjelans, Tälje, Ålsjö,
Hälsinge, Damsjö, Hörns drubbar
och Rhonag. Berga socken, Värnsjö,
Ålsjö och Hult. Östergötlands socken

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

II

pånnä Tappa och Sloddinge i Gunglö
socken. På den dränerade jorden an-
lades madabbingar, på vilka röb-
ger sedan den tiden skördats stora
mängder av säd och kullensgräs
såsom klöver och timotej m. fl.
växtslag. Reformens genomförande
kostade mycket pengar och arbe-
te. Man fick ju odlingsskatt, men
inte statsbidrag på den tiden i
den omfattning som numera
är vanligt. Statens reglering är me-
kan emellertid en påtaglig förbät-
ring av jordbruket i nämnda byar
och valständer har skett här
under åren som gått sedan den

M. 10321:13.

genomfördes. De gamla metoder
man för jordbruksskolesemen bibehålles
här 1886. Talet ut. I juni månad
1899 öppnades ^{den för närvarande} Thane-Lundlands
järnväg för allmän trafik och
dessa järnvägar en upprykning
för och även på jordbrukets om-
råde. Det blev då två stationer
inom parken, nämligen Laga
och Vittaryd och sedan kunde
man nå till och från jordbruk-
skolan, konstgårdarna och andra för-
månen och här fick man även
avlämnat sina landmannaproduk-
ter. I början av 1900. Talet verkade
direktör P. G. Rönö på Hagaberg

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:14

14

vid Jönköping med eld och lågor
gjorde en revolutionerande förändring
på jordbruksstatistiken. Den
unga mannen härför reste dit upp
och genomgick hans jordbrukskur-
ser. Stortänken hvar höll han på
sina platser även i detta län, bl.a.
i Gunglby och i juni 1908 höll
han ett föredrag här i Berga, var-
vid Berga Skråbrukareförening bl.
dels. Rönö vidönde med kända
ord och långa de gamla jord-
bruksmetoderna och han sade,
att han skulle skaffa sig en
kamera och med denna resa om-
kring överallt i Sveriges län och

FOKLIVSARKIVET
Institutionen för folkvetenskap
fång vid Lunds universitet

M. 10321:15

15

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

fotografer alla dem som stodo
vid backen och backade till
till stö. Han fotordade i stället
Torvströ för detta ändamål och
lamborna togs även hans råd
i akt. Det blev på en gång slut
med att använda barnen av till
och enbarn till stö och sedan
den tiden har man i dess ställe
använt sig av Torvströ i lada-
gård, stö och boka samt i gård-
utstaden. Heltansinspektion N.
Hörs: Lagan var intresserad för
backe och han blev även den
första affärsföretagaren för nämna-
da lantmannaförning, som sedan

M. 10321:16.

från början fick medlemarna inte
blott från stora utan även från
gästarna bilda övriga parterna gån.
Och andra grannar och nästan
Ljunga, Angeltun och Tammåke.
Denna förning har allt sedan
dess stift i verksamhet och
under årens lopp förmerlat sina
mängder av lantmannavaro
åt sina medlemmar. De unga
männor som hade genomgått
gästbuds-kurs hos Rösö på
Slagaberg kommo därför in.
Förstärkt av hans ridare och
impulser. De blevo duktiga gäst-
buds och frögångsmän som

16
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M.10321:17

sådana. Det var eller tre stövar för
sta pris vid jordbrukspremieringen
av välskiltta lantbruk och flera
jick andra och tredje pris. De
flera bland dem äro nu avpol-
strade genom döden eller ha de
är alldeles övertämnat lant-
brukets yngre händer.

Omläggningen av jordbruket
produktionen inreder sig i
uppfödningen upphörde och det är
numera rätt länge sedan det sist
gjordes och syftes till här i Haga.
I stället anskaffade man hästar
till dragar, i stället på de små
och i Haga på de stora gårdarna.

M. 10321/18.

18

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

På kortare tid omkring 1890 fanns de
mjölkmejerier i Bro, Domarödt och Öst.
Esgård, men vilka sedan blev ned-
lagda. På återgått man till den
gamla metoden med hemkämning
och gästning. Smörret såldes i hal-
delstoden eller i bästa fall lever-
rades det på något smörställe.
Det blev ingen vidare valuta för
mjölk. På den tiden. En del
mera avlägsna belägna personer
samlade smörret i Träbotten eller
Dittla och sålde ^{det} sedan i öst.
Per manad på en gång resul-
terar av hela samfundets smör-
kämning. Under sådana förhållanden

M. 10321:19.

19

säger det sig självt, att mejeriprä-
gan ringa skön i förgrunden. Till en
början leverandes gräddan härifrån till
Väsby gräddmejeri i Skövde. Vid en
utställning av smör i Gunglby (bil.
dades en smörförköpsförening,
dessa för att öfverkomma en bat-
te kvalitete för väsan och högre
pris för densamma vid försäljning-
en. Den denna organisations
verksamhet kan jag inte yttra
någ, då jag inte har någon
närmare kännedom därom. Men
efter minsta av Skövde mejeriet i
Väsby bildades andelsföreningen
Lunneds gräddmejeri i Gunglby.

FOLKLIVSARKIVET
Historiska och folkvetenskapliga
institutionen för folkvetenskap
och folkhistoria
Uppsala universitet

M. 10321:20.

20

och det sändes en gräddens härifrån.
Det var omkring 1910, som detta steg
vi ståtades, och efter några års för-
lopp försändes det till Krambergstans
lantbrukens centralförening, som ägnat
avdelningskontor i Gunglby 1919. De
mycket myjilmejeri anlades i La-
gans Stations-sambälle av meje-
risten Joel Jönsson och mejeristen
Hugo Ahlner. Både ett mejeri i
Krotas Tid på Stalmsborg och
sedan på Gunglby punkt gård.
Närma äro lantbrukarna här
anlåtna aningen till mejeriför-
eningen i Gunglby eller Klubbary,
en del Klubbary levera också myjilmejeri

M. 10321:21.

21

Till mejeriet i Öggestby, Århus län.
Här får landbrukare här som inte
levera mjölk till mejeriet, det
är en egen lag där. Stället är uppför-
ning av gäddkalvar. En försäljning
av o.k. bondsmän förkommer inte
längre. Borden går till en för
tiden ingen inkomst genom uppför-
ning av stutar eller försäljning
av dea. I stället ställer man
kompensation här för genom må-
natlig inkomst av mjölk från
koorna. Det är då angeläget att
hålla goda mjölkkoor och därför
utvecklad man redan vid ett
ögonblick, ja i somliga fall ännu

FOKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Redigat de gamla besättsprången
 av den smäländska besättsstäm-
 men och i stället anskaffade man
 fjur av angoskianen. Sedan delade
 de utman fjur och kontrollerade
 i allt och mening att böja utski-
 mingen från ladingården.

Storningen av jorden odlades
 helt och hållet. Sidet sprattes med
 gjätkärrer och ploger. Råpin-
 narna hade sin spelas ut sin
 roll. Rörst sprattes med veteodling
 barreodlingen minskades och i stället
 odlas vallösa. Omvårdnadsaktigast
 klöves och timrot. Utsättningsen blev
 för helt annan än den av äldre bruk.

De gamla godsbesiddskapen utbyts
 tes mot nya och tidens behov. Dä-
 ring av jorden försäms och försäms
 utbyts för att få den dränerad.
 Efter första världskriget satte man
 i gång med anläggandet av
 permanenta betesvallar och detta
 har under de senare åren ge-
 nomförts vid de flesta gårdarna
 här i socknen. Förhållandet med
 den älven och ängen har varit mycket
 stort och hållit omförändrat för
 de senare åren. De gamla förän-
 garna ha fått ge vika för den nya
 tidens krav för bättre utnyttjande
 för betesmarkerna i gårdens närhet.

M. 10321:24

28

I skogen lina det sig inte län-
ge att beta och framförallt mjöl-
korna får inte vara för länge borta.
Det är ingen vill nu gå längre
väg för att mjölka. Skogsbe-
at i de flesta fallen heller inte
av den kvaliteten, att man kan
utslippa mjölkskorna där.
Rovdjurs skrämtande är emellertid
en stor och beklaglig följeslagare för
naturskogen. Dess blommar och
vegetation i övrigt har tyvärr
blivit helt och hållet förstörda.
De vackra lövträden ha näst
ingen och de ha det blivit
ett halt och intressant område

RESEARCH
Institutionen för Jordbruks-
vetenskap vid Lunds universitet

är den färga Lövängen, som va-
sa underbart vackert om våren, då
blå- och vitblommiga blommar, eller
vid midsommara, då den blommar
de i en härlig blomsteskud.

Lövängen var rätt två och halvt
mest. Men och detta är också en
bidragande orsak till att dess
anfäng i förhållande till de öv-
riga smågårdarna numera är relativt
liten, ja i en del fall intet.

De gamla ryttmästarna i
byarna såsom Skäddare, Skomake-
re fick sluta sin ambulanta
verksamhet vid tiden som hemslöj.
den upphörde i gårdarna i början

M. 10321:26.

26

är 1900-talet och nu ha de flesta
av dessa yrkesmän gått ut.
den. Bästeman Dennis Johansson
uppläste med sitt svar: Pås,
År 1907 av den anledningen, att sho,
fabrikerna de konsumerade var
de gamla skomakarna och på
såväl samt skomakarna hudar och
skinn till handlarna i stället
för att pås som fört inlämna
den till besvär. Johansson höjde
sig i stället på samt i sky
men detta avseendes mest
och efter en kortvarig bortov
hos en dotter och några i Helsing,
som han med sin gamla

M. 10321: 27

27

Tillbaka och uppförde åt dry 100 st. de-
dornsken vid Berga kyrka. Han
är nu 89 år gammal, rask och vital
för sin ålder och ämbling sedan
många år tillbaka, som de övri-
ga kyrkesmänna stängs till
moderningen var arbetet för
stort.

För vagnfabrik etablerades av
Liljeqvist & Berg i Åby 1899. De
hade ^{gärnings}thyreskontrakt på 5 år av
S. S. Bengtson och vattenkraften
hålls från hans sågverk. I denna
fabrik var 10-12 arbetare anställda
och i dess smedja smedmästare
A. B. Bergström gjorde 10-12 smides-

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 10321:28.

28

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
Ring vid lunds universitet

Sedan såsom kontraktstiden utgått förny-
ades inte arrendet. Lilliegren flyttade
till Ljuningby och anlade en vagn-
fabrik där och begy. startade en
hjulfabrik i Bos. Lilliegren plane-
rade en egen vagnfabrik i Lagan-
men lyckades inte att anskaffa
sfordeligt aktat och anläggnings-
kapital, vilken fråga löstes av
intresserade personer i Ljuningby.
För närvarande finnes det en fläs-
packningsverkstad och en maskin-
fabrik i Lagan. P. O. Wahlbergs
Smidesverkstad sysselsätter och
göra arbete. Man sysslar sig här
även alltså slags smide, hovslagning

M. 10321:29

29

samt inmontering av vörme-, vatt-
ten och solspöskåringar. En cement-
fabrik för tillverkning av taktegel
var i gång i Lagan för omkring
25 år tillbaka, den ägdes av
ett bolag, men blev sedermera
av obekant anledning nedlagd.
Tegelmästaren sysselsatte sig med
diverse arbeten efter den tiden
såsom: vedbyggnad och hand-
räkning samt tjänstgjorde han
även som vaktmästare i skola
och biblioteket i Lagan, men
han är nu död. En smides-
verk för tillverkning av byggnads-
smides följdes i Lagan och ägs
av

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Byggnästarer (Lilja Lindahl. En
 annan smidesfabrik för tillverk-
 ning av fästnings- och smides-
 ar bröarna i Åby. En Fredrik
 Jönnes. Glöda och en eller två
 gaslyftfabriker finnes det i
 "Bittarp". Byggnästarer Johan Åby
 Åby, som Åby i f. ö. övergick i
 sin ungdom från jordbruk, som
 han dock behållt till för några
 år tillbaka och brukade jämsides
 med sitt yrke, väl med hänsyn
 till att han ansåg sig inte
 kunna för den inkomsten han
 inskade och behövde blott för
 jordbruket, varför han även lärde

FOLKLIVSARKIVET
 Institutionen för folklivs-
 forskning vid Lunds universitet

1 En bottenfabrik finnes i Bittarp, vilken upptar
 alla sina arbetare.

M.10321:31.

31

sig till byggmästare. Emigratio-
nens orsaker var vår landsbyggs
överbefolkning vid tiden omkring 1880.
Det var då dåliga tiden här. Ingen
eller blott få ville engagera från-
marbetskraft. Det arbetade
de som fick plats eller arbete.
Jungarna försörjde sig med mycket
liten ersättning. Chagor. Där stå-
det var då både tillvagnselskaps
och den omfattning de nu ha
och då fanns det heller inte
så stora arbetsmöjligheter som
vid nu är fallet. Kommu-
nalskolan var ju på den tiden
inte på långt när så utvecklad

ÖSTERSÅS ARKIVET
Bokförlag & tryckeri
Första och andra upplagan

M. 10321:32

32

som vad man är färdig och detta
gjorde, att man drog sig för att
hålla sig ut på en besäftning och
lång stadsresa, för att då gå
över på öden till smit. Unga
pojkar och flickor, fulla av äm-
tyglust, började då att reflek-
tera att resa till det förlorade
landet på den andra sidan jo-
ken. Det fanns ju personer här
i dessa bygder, som länge före
den tiden hade rest till Amerika.
Samliga bland dem kände hon
från sig, andra voro främlingar
för alltid. De främlingarna skrev
till sina hem och anförvantes

FOLKLIVSARKIVET
Institution för folkvård
ring vid Lunds universitet

M. 10321:33.

31

och stimpelade ^{och som det} andra att följa de-
ras exempel. Amerikan var ju ett
barn och det hette bara att leva
fladd bärmne och på fjärra rymder
pengar, som förstördes genom kuren
och blev mera när de sändes hem.
Olivbladsträd var det många fas-
tiga hem även här i dessa bygder.
vilka blev hjälpta genom att
barnen kommo över till Ameri-
kan och sände hem pengar till
sina föräldrar. Det fanns även ej
så få gifta män, hemmansägare,
och velles ägare, vilka reste in
till Amerika från sin bygd
och barnen fick att följa penga

POJKE-ARKIVET
Institution för barn
vid Lunds universitet

att lämnat upphjälpa sin ekonomiska ställning. Bostörsan räckte då i regel 3-5 år. En 80-årig f.d. kemmanuskrift i Åby var i Amerikas fyra gånger och reste sålunda över Atlanten åtta gånger. Under mannens bostörsan var kvinnan gräsänkta, men det spordes inte i något fall att det var stöket från hennes sida under den långa väntetiden efter den bostörsand. maken och man får väl förstå: såsom att mannen liksom sin sida följde var sin lagvirdas exempel. Emigrationsens verkningar blev slutligen brist på arbetskraft här hemma

M. 10321:35

25

och på hem tiden för dess upplösning
de genom invandringsoverens inf.
sande i Sverige. Sedan strämdes
det åt allt mer och mer och på
var det slut med emigrationen
till detta land. Allt för många av
viot folk hade då blivit bosatta
i det främmande landet, väres
desa avkomlingar. Jorfsnande be-
de flesta av dem dock utan att
än lärt sig ärens och byälles-
nas - dess jorfsäres språk. Den
nya tiden hade emellertid medfört
bättre existensmöjligheter här
hvarman än vad man för hvarman
ann och man sade då för: "du har i Sverige! Snyg."

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för
Folkvetenskap
och Landskunskap
Uppsala universitet

Den gamla tiden karaktäriseras.
 des bl.a. därav, att avdelningarna i
 stor utsträckning utgjordes in natura.
 Prästestapel hade sina beställare
 att baka och bebo. Officerarna ha-
 de berörda till beställare, under-
 officerarna berörda och de stam-
 anställda paldarna, govardjarna
 och bitmännen hade ^{var} sitt tof
 att förfoga över. Herrens ämbets-
 och tjänstemän hade även sina
 beställare och det talas om att
 Olof för i tiden varit kronofor-
 beställe och en annan gill häst-
 skivarebeställe. Slättarna på her-
 gårdarna gick ju sin hushålls-
 så

M. 10321:37

37
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkhälso-
vetenskap vid Lunds universitet

inbördes för sitt arbete i naturen.
Jag vill också mycket uppskatta
att de många färdskolorna för
vad jag har hört, kontinuerligt
är. Det är en rätt många år
sedan gräsetna befriades från
skyldighet att rättighet att in-
teha jordbruk. Inte alla voro han-
ske länjare här för och på sist-
tiden. Både det stora flertalet bland
den arrendatorer för sitt jordbruk.
Militärhuställena förväldes redan
på 1890-talet och landsvägarna.
männens gårdar ännu länge till.
baka i tiden. Det går länge till.
baka på 1800-talet när sedan slutet.

M. 10321:38.

28

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

att ett företag skulle tillhandahålla besöksedel och andra förmåder till de anställda. Emellertid i ett fall kan jag erindra mig att det var en virksomhet 1902 eller 1903, som överhuvudtaget och då tillhandahöll mjölk åt en av sina anställda i skogen. På 1890-talet hade vi en pojke från Åby, som brukade vara här i en i två veckor i året ^{för skogsarbetet} och som fick enligt eget önskemål lön för sitt arbete. På den tiden stredade gränsbefolkningen sig fortfarande på det gamla viset, redovis i lönepennarna även

M. 10321:39

39

ingick jersedla m. fl. in natura.
Jönåner. Bida till med skivis av
1800. Taler skulle folkskolläraren
uppbära höjok och smiskol.
Lärarinnan Jödan in natura. Den
bestämmda orean hade dock redan
de förvandlats till penga, som uppf.
bars av skolan. Detta var en
gammal brukleva från den tid
då skolan hölls i hemmen
och flyttade från den ena gården
till den andra. Lärarinnan fick
då äta i den gick varvid skolan
hålls och på detta sättet fick
hon gästa flera varstades hos
barnens föräldrar under den tid

ROCKENSARKIVET
Fotografier av
dokument
1800-1900
Bok 10321:39

M.10321:40

som skulle hållas i deras re-
spektive hem. I övertyg kan man
säga att man i den gamla t.
den öre, huvudsakligen röde sig
mer i naturprodukter, som
avlösningsmedel i mycket lång
avsträckning. En mycket viktig
byråhandel var förhållande öre,
allt på i dessa bygder. Man
träffades och talades vid. Den en
hade öreflåd på en vara som
den andre sålde och denne
i sin tur hade en vara som
hon sålde till pass att lämna
i gengäld. Alla såto öre bra
om de trädde, och det i ett

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkvetenskap
Fång vid Lunds universitet

40